

Així com al comentari de *enraonar* (mapa 1294), en referir-nos a *xerrar*, assenyalarem el significat neutre de ‘parlar’ i també al·ludirem a la seva connotació desfavorable (‘parlar massa’, ‘dir coses de poca substància’), en el cas del seu der. *xerraire* i afins, ens trobem amb un biaix semàntic marcat negativament de manera excessiva, indiscreta o inoportuna, com s’indica en els comentaris: *xerraire* “que divulga secrets” 17, “enraona perquè sí” 24, “un que sempre té la paraula” 60, “sembla un sac de nous follades” 112, “que diu secrets o que parla molt” 131, “el qui escampa secrets” 134, “xarra més que un sacamuelas” 187; “un doble sis, tossut, que no escolta raons” 110; *xerrador* “no té secret” 175, “no te deixa entrar en barsa” 152; *xarlatan* “el de les fires” 117, “el de la festa major” 123, “el que va de cara al negoci” 120; *xafarder* “quan no sap guardar secrets” 24; *trucaller* “no sap què diu” 41; *cadernera* [f.] “un qui ralla molt” 71; *xau-xau* “el que parla sense to ni so” 71; *picarol* [m.] “que no calla mai” 84; *arcauet* ‘xafarder’ 119; *esquifet* “que ho esclafolla tot, perquè divulga els secrets” 142; *maicalles* [m.] “un que no calla mai” 166; *cap desgavellat* 178, “no trau tresllat” ‘no aclareix res’ 178.

Els significants de major extensió són *xerraire* i *xerrador* mentre que és menor la de *parlador* i, sobretot amb convivència amb *xarraire*, la de l’interferit *xarlatan*. Els altres són locals i com a resposta secundària. En els comentaris d’aquests mots farem sovint referència als mapes 1166 i 1294 pel que fa a l’origen i motivació.

Xerraire/xarraire (*xerraire* [f.] 90) és un compost de *xerrar* i el suf. *-aire* (< -ATOR), d’origen oc., suf. molt estès en el Rosselló i el Principat i residual en val. i mall., on, per una dissimilació de ròtiques, ha passat a *xerraine* 73, 75, 78, 81. Aquest mateix nucli és present en *xerrador/xarrador/xarraor*, amb el suf. *-ador* (< -ATORE); en *xerrim* [m.] 77, amb el suf. *-im* (< -IMEN), indicador d’efecte persistent (var. *xarrin* 148, 151, *xarrina* 184, amb canvi de *-m* > *-n*); *xarron* 139, 161, amb el suf. d’influència cast. *-on*, aplicat a radicals verbals, com en *tragón*, *llorón*; alg. *xarrós* 85, amb el suf. *-ós* (< -OSU). La fesomia cast. es fa palesa en *xarradero* 87 (com *comedero*) i *xarrante* 164, 169, amb el suf. de participi actiu *-ante* (= cat. *-ant*). *Xerrameca* [m.] (s. XIX) 18 “es pot mirar com un derivat de *xerram* col·lectiu, però com que *ec* a penes és sufix”, Coromines s’inclina per un compost de *xerra* més l’adj. *mec*, *meca* ‘estantís, va’ en el sentit de ‘xerramenta poca-solta’ (DECat).

Parlador és un der. de *parlar* i el suf. *-ador* (var. assimilada *pal·lador* 83, 84), que, en ross., alterna amb el suf. *-aire* (*parlaire* 1, 3, 6); molt localment s’ha incorporat *parlanxín* 171 (< cast. *parlanchin*) i *parlatan* 183, híbrid de *parlar* i *xarlatan* (< cast. *charlatan*), que coneix una notable difusió (var. adaptada en *xarlatà* 84 i, amb assimilació, *xal·latà* 76). Altres mots són: a) der. de verbs que signifiquen ‘xerrar, enraonar, amb excés’: *enraonador* 34, 42, 44 (cf. mapa 1294); *garlaire* 44 (cf. mapa 1166); *rallador* 70, 80 (cf. mapa 1294); b) presos d’una altra llengua, com és ara *bavard* 1, 7, 9, 12, 14 (< fr. *bavard*), format sobre un radical expressiu *BAB que evoca el balbuceig dels infants (der. *bavardó* 12), i els mots alg. *xatxarós* 85, der. de *xàtxara* < logudorès i sassarès *ciaciara*, *barrós* 85 < logudorès i campidanès *barrosu*, *baturella* 85 < sard *battuledda*, amb adaptació del suf. *-edda* > *-ella*; c) altres: *amotinador* 174 (veg. mapa 1166); *desficassat* 174 (veg. mapa 1166); *baladrer* ‘que crida’ 46, de *BALATRARE, relacionat amb BALATRO ‘xerraire’. Segueix ara una pila de mots, de caràcter puntual, la motivació dels quals es basa en la idea de: 1) ‘verbositat’: *bocut* 189, *bocatxut* 177, der. de *boca*, com a ‘òrgan de la paraula’ (< BŪCCA), amb el suf. *-ut*, indicador de possessió abundant (com *pelut*,

barbut), en el segon cas, amb l’interfix *-atxo-*, potser amb tractament mossàrab de -ACEU; *llongatudo* ‘de llengua llarga’ 94, alteració de l’arag. *llenguatudo* (Andolz); *maicalles* 166; *palicante* 114, del cast. *palique* (< *palillo*, usat a la sobretaula) més el suf. *-ante* de *cascante* 166, etc. (< cast. *cascar*); 2) ‘imitació dels sons d’una conversa’: *xau-xau* [m.] 71, *xarxaua* [f.] 168, productes onomatopeics; *tracaleres* 27, *tracaller* 41, formats sobre *trac* ‘soroll sec i repetit’; *barbagàlia* 43, amb un primer element comparable a l’oc. *barbalhar*; a través d’una metàfora i/o metonímia: *castanyoles* 44, pel soroll d’aquest instrument de percussió, que es va comparar amb una *castanya* (< CASTANEA); *picarol* 84, der. de *picar*, mot onomatopeic; *cadernera* 71, 75, pel seu continuat refilet, com la xiscladissa de la *cotorra* 84, 171 (< cast.; cf. *cotorrera* ‘dona xerraire’); *xipoter* 2 < oc. *chipotar*, *chapotar* ‘parlar a tort et a través’ (Mistral); *trecanous* 44; 3) ‘murmuració, xafarderia, tafaneria’: *xafarder* 24, 27, *xafardera* [f.] 105, modificació de *xafar*(e)tger (cf. *xafar*(e)tgegar), der. de *xafareig* (< àr. ŠAHRIĠ; cf. PALDC, II, mapa 249) ‘xivarri, murmur de les dones al safareig’; *malbugaderes* 13, compost de *mal* i *bugadera* ‘dona xerraire i cridadora’ (i *bugader* ‘raoner, xerraire’), der. de *bugar* ‘escalfar’ (< fràncic *BUKON), un verb que es considerava inexistent en cat. (DCVB, DECAt), però que es documenta en Jacme d’Agramont (a. 1349, ap. Veny, 1971: 61 i 167); *alcauet* 137, 139 (var. *arcauet* 119, amb rotacisme), catalanització de *alcauete* 125, pres del cast. *alcahuete*, on ve de l’àr. andalusí ALQAWWĀD ‘proxeneta; delator’ → “persona chismosa” (Seco); *batxiller* 84, 120, del fr. *bachelier* ‘jove que encara no és cavaller’, canviat en ‘qui ha rebut el primer grau acadèmic’, “d’on, després, l’inclinat a tafanejar” (DECat); *sorier* 141, “que conta i propaga xafarderies” (Colón, 2015), és a dir, *sòries*, que el DECAt proposa de derivar de *saories ‘contalles de sauri’ però que creiem més acceptable que sigui un encreuament de *solfà* amb *història* (DCVB); *criticaire* 3; *burlaner* ‘murmurador’ 3; *marmallera* ‘que ven productes a la menuda’ 105, der. de *marmalla*, potser de *MINĪMALĪA ‘menudalles’, amb una var. més freqüent *marmanyera*, amb equivalència acústica, i que, pel xivari que mouen les venedores, ha passat a ‘dona xerradora i embullosa’. Altres mots estan en relació amb ‘que diu mentides’ (*embustero* 57 < cast., cf. mapa 1143); ‘que enganya’ (*enredador* 174, 176, *enredaquentos* 69, *qüentos* < cast.; cf. mapa 1143); ‘coqueta’ (*carassera* ‘que fa bona cara a diferents galants’ 178, der. de *carassa* ‘màscara’); ‘delator’ (*xivato* 173 < cast., dim. de *chivo* ‘acuseta’); ‘vivacitat’ (*esquifet* 142 ‘criatura vivaç’ o de ‘barca lleugera’ (?)); ‘inútil’ (*superful* 165 < *superflu*); ‘sense seny’ (*cap desgavellat* 178, compost de *gavell* ‘feix d’espigues’ i el prefix privatiu *des-*); ‘sense crèdit’ (*cantamanyanes* 20, 22, 103 < cast. *cantamañanas*); ‘bromista’ (*plaga* 17 < ‘home graciós’ < *plaga* [de la parròquia]).

El llat., per a *xerraire*, disposava de *garritor* i *blatero*, d’origen expressiu, en relació amb els verbs *garrire* i *blaterare*; només *garlaire*, amb el nucli de GARRŪLARE, parent de GARRIRE, n’és un testimoni actual. La resta de significants és de creació romànica. Des d’un angle geolingüístic, destaca una diferenciació morfològica que afecta la Catalunya del Nord, el Principat i part de les Balears, amb el suf. *-aire* de *xerraire* (*-aine* en mall.), que es troba afegit a altres radicals com *cadiraire*, *tramviaire*, etc., mentre que el val. (i parcialment l’eiv. i el mall.) ha apostat pel suf. *-ador* (*xerrador*, *parlador*).

Són mots normatius *xerraire*, des del DOrt, 1917; *xerrim*, *garlaire*, *rallador*, *xafarder*, des del DG₁, 1932; *xerrador/xarrador*, *cotorra*, *bugader*, des del DIEC₁, 1995; *xau-xau*, des del DIEC₂, 2007.